

І.С. Крамаренко, канд. екон. наук, доцент
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ
Університет «Україна»

АНАЛІЗ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку ринку виробництва хлібобулочних і борошняних виробів України. Сформовано динаміку та структуру ринку виробництва хліба і хлібобулочних виробів. Зроблено висновок про необхідність вирішення проблем, що виникли та впливають на виробництво хлібобулочних і борошняних виробів в Україні.

Ключові слова: хліб, хлібобулочні і борошняні вироби, ринок хлібобулочної продукції, хлібопекарські підприємства, тіньовий ринок

Постановка проблеми. Виробництво хлібобулочних і борошняних виробів є головною передумовою харчової безпеки країни та здоров'я нації. Адже на ці продукти в Україні припадає близько 40% загальної калорійності харчового раціону населення. Згідно з численними дослідженнями доведено, що люди, чий щоденний раціон входить білий хліб, менш схильні до неврозів і нападів депресії, вони рідше страждають від серцевих захворювань. А тому від кількості спожитих хлібобулочних і борошняних виробів багато в чому залежить не тільки продовольча, але й національна безпека країни. Дослідження розвитку ринку з виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів в Україні є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан і перспективи розвитку виробництва хлібобулочних і борошняних виробів в Україні постійно вивчаються і розглядаються науковцями. Проблеми розвитку хлібопекарських підприємств досліджували такі фахівці, як Н.І. Костецька, І.Ю. Ладико, Н.В. Навольська, М.Ф. Плотнікова, Н.С. Скопенко та ін. [1-5]. Вітчизняні дослідники проаналізували тенденції, що мають місце в діяльності хлібопекарських підприємств. Результати їх досліджень дозволяють оцінити сучасний стан і рівень розвитку підприємств хлібопекарської промисловості та виділити проблеми, з якими вони стикаються.

Однак, трансформації та реформування національної економіки впливають на тенденції розвитку ринку з виробництва хліба,

хлібобулочних і борошняних виробів в Україні, а тому вимагають додаткових досліджень.

Формулювання цілей статті. Здійснити аналіз ринку з виробництва хлібобулочних і борошняних виробів України.

Виклад основного матеріалу. Хліб і хлібобулочні вироби є продуктами з коротким терміном споживання, що унеможлиблює довготривале їх зберігання на складах чи транспортування на великі відстані. Хлібопекарські підприємства змушені щоденно уточнювати обсяги замовлення із торговими точками в радіусі економічно вигідної доставки. Тому потужності переважної більшості вітчизняних хлібопекарських підприємств завантажені на 30-40%. Лише підприємства м. Києва та обласних центрів, які розташовані у густозаселених промислових регіонах, мають змогу більш повно використовувати виробничі потужності та нарощувати обсяги виробництва [1].

Сьогодні в трійку провідних виробників хлібопекарської галузі входить ТОВ ХК «Хлібні інвестиції», ТМ «Формула смаку», ПрАТ «Львівський хлібпром». Перспективною є діяльність Хлібопекарської корпорації «Кулінічі», вони працюють на регіональному рівні, нещодавно побудували завод у Києві [8].

За даними Державного комітету статистики України обсяг реалізованої промислової продукції хліба, хлібобулочних і борошняних виробів за період 2015-01.11.2017 рр. збільшився на 13652,6 млн грн або на 54,5 %, при цьому обсяг продукції, реалізованої за межі країни 1850,9 млн грн або на 74,5 %. Найбільшу питому вагу в обсязі реалізованої промислової продукції хліба, хлібобулочних і борошняних виробів займають вироби: хліб та хлібобулочні вироби, борошняно-кондитерські, торти і тістечка нетривалого зберігання – 55,91 %; сухарі і сухе печиво, борошняно-кондитерські, торти і тістечка тривалого зберігання – 41,94 % (таблиця 1) [7].

За період 2015-01.11.2017 рр. спостерігаємо збільшення обсягів реалізації хліба, хлібобулочних і борошняних виробів нетривалого зберігання у вартісному виразі більше, ніж на 57 %, з 6025,1 млн грн у 2015 р. до 14015 млн грн у листопаді 2017 р. Позитивним є збільшення експорту продукції нетривалого зберігання, майже в 4 рази, з 38,4 млн грн у 2015 р. до 153,8 млн грн у листопаді 2017 р.

Обсяг реалізації сухарів і сухого печива, виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання за досліджуваний період збільшився на 5461,2 млн грн або на 51,9 %, при цьому обсяг реалізованої продукції за межі країни на 1726,9 млн грн або на 74,4 % відповідно.

1. Структура обсягу реалізованої промислової продукції хліба, хлібобулочних і борошняних виробів

	2015		2016		01.11.2017	
	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу	З нього обсяг продукції, реалізованої за межі країни	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу	З нього обсяг продукції, реалізованої за межі країни	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу	З нього обсяг продукції, реалізованої за межі країни
Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання, млн грн	6025,1	38,4	6854,7	40,6	14015	153,8
Питома вага, %	52,78	6,06	53,51	4,43	55,91	6,19
Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання, млн грн	5053	594	5620,5	860,7	10514,2	2320,9
Питома вага, %	44,27	93,68	43,87	93,99	41,94	93,40
Виробництво макаронних виробів та подібних борошняних виробів, млн грн	336,8	1,7	336	14,4	538,3	10,3
Питома вага, %	2,95	0,27	2,62	1,57	2,15	0,41
Всього, млн. грн	11414,9	634,1	12811,2	915,7	25067,5	2485

Складено та розраховано за даними Державної служби статистики України [7]

Виробництво макаронних виробів та подібних борошняних виробів займає найменшу питому вагу у загальній структурі виробництва хліба та хлібобулочних виробів. У 2015 році вона склала 2,95 %, а в листопаді 2017 р. зменшилась на 0,8 в.п. до 2,15 %. Динаміка експорту показує, що за досліджуваний період обсяг реалізації макаронних виробів та подібних борошняних виробів збільшився в 6 разів.

Щодо питомої ваги вартості виробленого хліба, хлібобулочних і борошняних виробів у межах виробництва харчових продуктів, то у 2014-2016 рр. спостерігалось зменшення частки хліба, хлібобулочних і борошняних виробів з 8,8 % до 8,6 %. У 2017 р. питома вага виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів зменшилась ще на 0,2 в.п. і становила 8,2 %. Підвищення обсягів виробництва хлібопекарської продукції у вартісному виразі значною мірою зумовлено зростанням цін на готову продукцію порівняно з попередніми роками [7].

Структура виробництва хліба та хлібобулочних виробів за останні роки принципових змін не зазнала. Левова частка виробництва (52 %) – це хліб пшеничний; на хліб житній та хліб із пшеничного і житнього борошна припадає 33 %; на вироби булочні, до яких до речі належить батон і багет, припадає 24 % від усього виробництва хліба нетривалого зберігання.

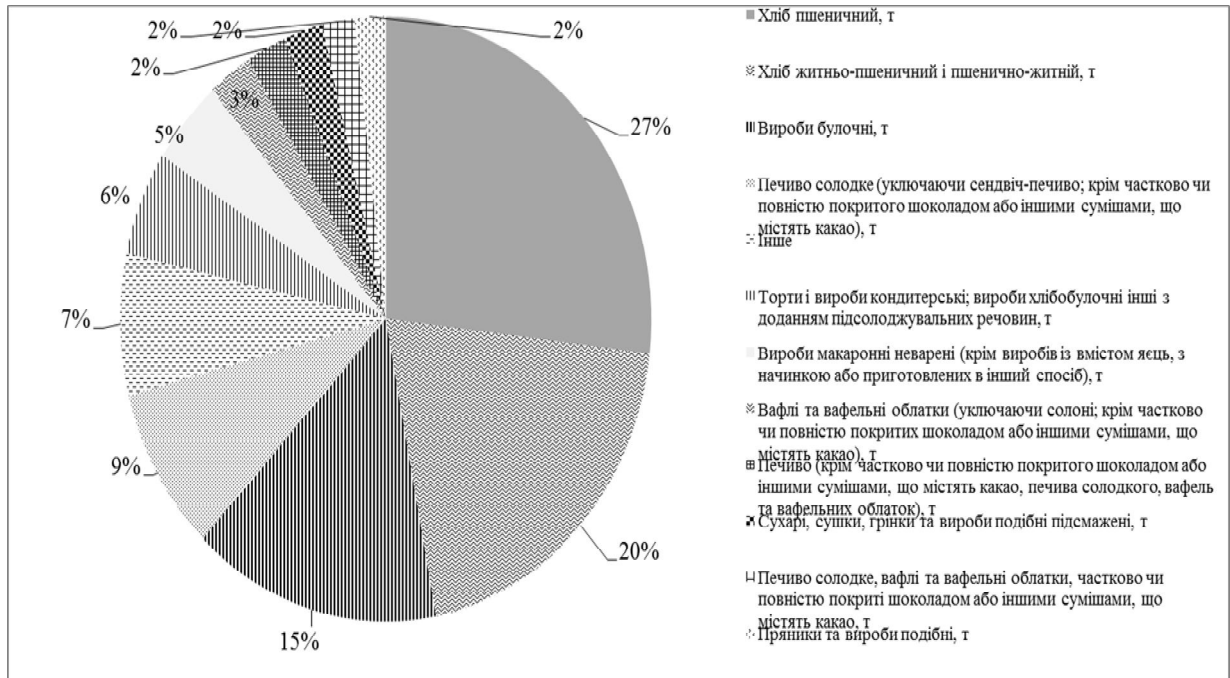

Рис. 1. Структура виробництва хлібу та виробів хлібобулочних, нетривалого зберігання у 2016 р., т

Складено за даними Державної служби статистики України [7]

Структура виробництва хлібу та виробів хлібобулочних, нетривалого зберігання у 2016 р. розподілена наступним чином: хліб пшеничний – 492970 т (27 %); хліб житньо-пшеничний і пшенично-житній – 370010 т (20 %); вироби булочні – 278354 т (15 %), печиво солодке (уключаючи сендвіч-печиво, крім частково чи повністю покритого шоколадом або іншими сумішами, що містять какао) – 162979 т (9 %); торти і вироби кондитерські; вироби хлібобулочні інші з доданням підсолоджувальних речовин – 102 921 т (6 %); вироби макаронні неварені (крім виробів із вмістом яєць, з начинкою або приготовлених в інший спосіб) – 83 879 т (5 %); вафлі та вафельні облатки (уключаючи солоні; крім частково чи повністю покритих шоколадом або іншими сумішами, що містять какао) – 49 525 т (3 %); печиво (крім частково чи повністю покритого шоколадом або іншими сумішами, що містять какао, печива солодкого, вафель та вафельних облаток) – 45010 т; сухарі, сушки, грінки та вироби подібні підсмажені – 43063 т; печиво солодке, вафлі та вафельні облатки, частково чи повністю покриті шоколадом або іншими сумішами, що містять какао – 36264 т; пряники та вироби подібні – 34514 т та по 2 % відповідно.

Лідерами серед областей по обсягу виробництва хлібу та хлібобулочних виробів є Дніпропетровська – 118769 т, Київська – 81623 т, Харківська – 65861 т, Одеська – 58381 т, Запорізька – 51715 та м. Київ – 90070 т (рис. 2).

За статистичними даними, в Україні за минулий рік було вироблено 1 млн 120 тис. тонн печеного хліба. При середній нормі на працездатну людину 277 грамів це 101 кілограм на людину на рік, тобто реально в Україні виробляють близько 3,5 млн тонн хліба на рік. Наприклад, у Великобританії 37 кілограмів, а у середньому по ЄС – 55 кілограм на одну особу [8].

Понад 2 млн тонн хліба виробляється в Україні «в тіні» і офіційно не враховано. Тіньовий сегмент – це ті приватні підприємці, які працюють на єдиному податку і далеко не завжди дотримуються стандартів та правил, а це приведе до погіршення безпеки здоров'я людей. Тому необхідно створити єдині правила для всіх, щоб люди були із профільною освітою, було спеціалізоване обладнання, відповідні гігієнічні норми, і найголовніше – встановлений відповідний технологічний контроль хлібопекарського виробництва.

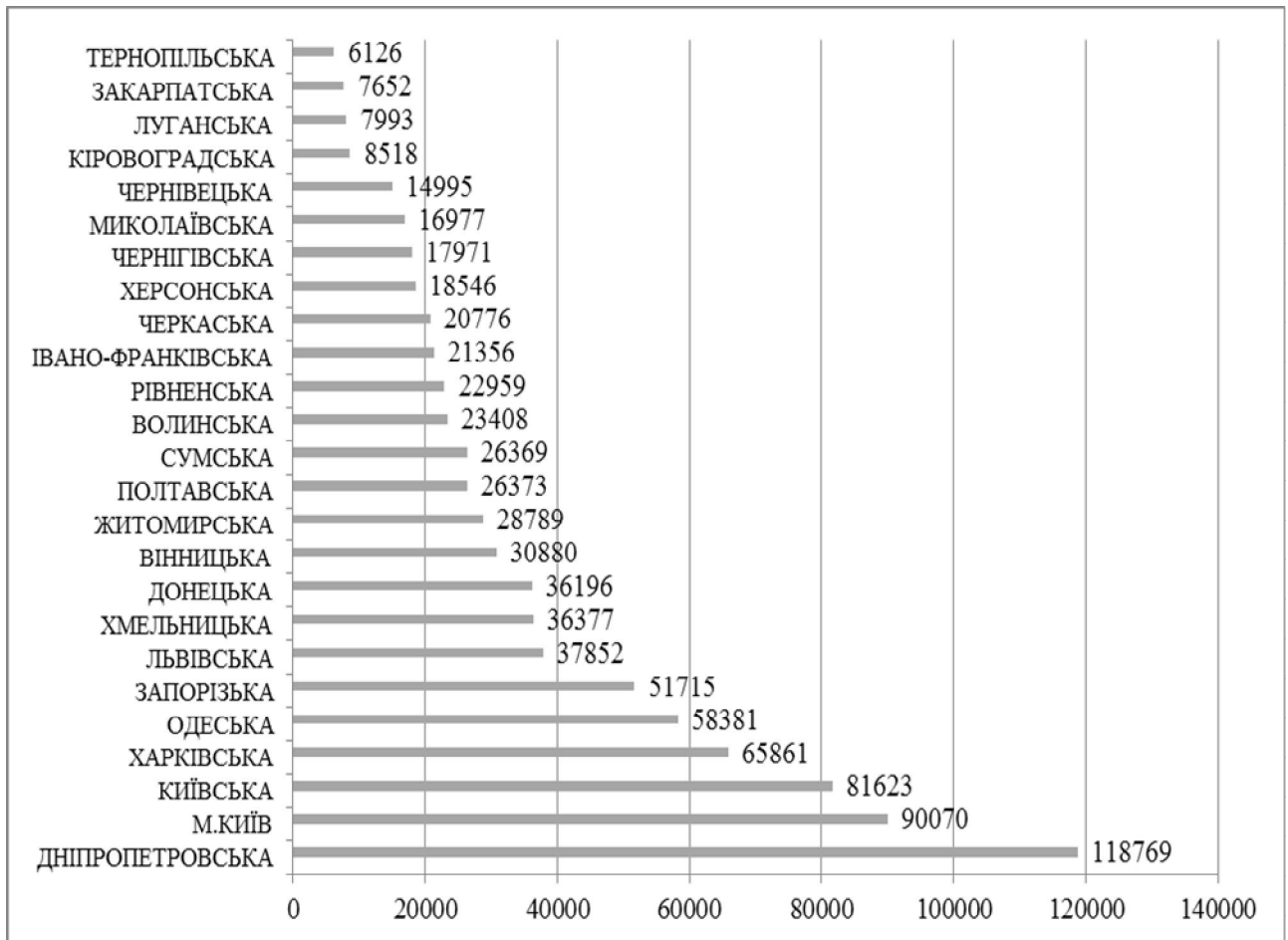

Рис. 2. Виробництво хлібу та хлібобулочних виробів у натуральному вираженні по регіонах за січень– жовтень 2017 р., т

Складено за даними Державної служби статистики України [7]

Хліб і хлібобулочні вироби є важливими продуктами харчування, але за умови поліпшення економічної ситуації в країні люди надають перевагу більш дорогим продуктам харчування, таким як м'ясо, риба, морепродукти, фрукти, овочі. Також зростають вимоги до якості та асортименту хлібопекарської продукції. Тому хлібопекарським підприємствам потрібно підвищувати якість продукції, впроваджувати у виробництво елітні види хліба, нові види хлібобулочних виробів, збагачені корисними для здоров'я добавками, вітамінами та мінералами.

При погіршенні економічної ситуації в країні та зниженні платоспроможності населення може виникнути парадокс Гіффена, який проявляється у тому, що попит на хліб зростає разом зі зростанням цін на нього. Це зумовлено тим, що в умовах економічної кризи ціни зростають не лише на хліб, а й на інші товари. В таких умовах хлібопекарським підприємствам потрібно виявляти резерви та шляхи зниження собівартості

продукції з метою задоволення потреб населення з низьким рівнем доходів [1].

Підприємства з виробництва борошняних виробів працюють в доволі складних сучасних умовах, які характеризуються підвищенням конкуренції між підприємствами-виробниками та зниженням попиту на продукцію галузі, що спричиняє скорочення обсягів промислового виробництва хліба і хлібобулочних виробів. Зростання цін на технологічне устаткування, сировину та паливно-енергетичні ресурси, а також висока плинність кадрів призводять до зниження ефективності діяльності підприємств, що відбивається на прибутковості, рентабельності та загалом фінансовому стані вітчизняних підприємств.

Основними проблемами розвитку ринку хлібобулочних виробів на сучасному етапі є: економічна криза; військові дії на сході країни; монополізація ринку окремими товаровиробниками у більшості регіонів країни; зниження обсягів промислового виробництва хлібобулочних виробів і зростання питомої ваги виробів домашньої випічки у структурі середньодушового споживання; якість сировини; ускладнення доставки продукції у віддалені від обласних або районних центрів села та селища через відсутність транспортної і збутової інфраструктур; податковий тягар; висока зношуваність основних засобів; низька ефективність функціонування підприємств хлібопекарської галузі [3].

Висновки. Аналіз ринку з виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні, показує тенденцію до незначного зростання. Так, обсяг реалізованої промислової продукції хліба, хлібобулочних і борошняних виробів за останні три роки збільшився на 13652,6 млн грн або на 54,5 %, при цьому обсяг продукції, реалізованої за межі країни на 1850,9 млн грн або на 74,5 %. Найбільшу питому вагу в обсязі реалізованої промислової продукції хліба, хлібобулочних і борошняних виробів займають вироби нетривалого зберігання – 55,91 %, а тривалого зберігання – 41,94 %.

Дослідження результатів діяльності підприємств з виробництва борошняних виробів свідчить про необхідність державної підтримки для забезпечення розвитку галузі, а також пошуку резервів і шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств з урахуванням нових тенденцій, які виникають в сучасних умовах розвитку економіки України.

Бібліографічний список: 1. Костецька Н.І. Аналіз ефективності діяльності підприємств хлібопекарської галузі України / Н.І. Костецька //

- Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – 2015. – № 2. – С. 124-130. 2. Навольська Н.В. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку хліба і хлібобулочних виробів Тернопільського регіону / Н.В. Навольська // Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – 2013. – № 2. – С. 163-166. 3. Навольська Н.В. дослідження ринку хліба і хлібобулочних виробів в Україні / Н.В. Навольська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 11. – С. 438-441. 4. Ладико І.Ю. Аналіз стану підприємств хлібопекарської промисловості України [Електронний ресурс] / І.Ю. Ладико, М.Л. Ладико Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/Emp/2011_23_1/03Lad 5. Плотніков М.Ф. Стратегічні орієнтації підприємств хлібопекарської промисловості / М.Ф. Плотніков, В.В. Мосейчук // Економіка АПК. Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2007. – № 12 (158). – С. 42– 48. 6. Скопенко Н.С. Інноваційний розвиток хлібопекарської галузі України: основні напрями, проблеми, ризики [Електронний ресурс] / Н.С. Скопенко. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2010.../14.pdf. 7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> 8. Голова «Укрхлібпрому»: Понад 2 млн тонн хлібу в Україні виробляється у «тіні» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/golova-ukrhlbpromu-ponad-2-mln-tonn-hlibu-v-ukraini-viroblaetsa-u-tini> 9. Іртищева І.О. Стратегічні перспективи конкурентоспроможності харчової промисловості України в умовах глобалізації / І.О. Іртищева, О.Є. Гросицька // Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2013. – 176 с. 10. Іртищева І.О. Стратегічні орієнтири розвитку харчової промисловості України в умовах глобалізації / І.О. Іртищева, О.Є. Гросицька // АгроСвіт. – 2012. – № 12. – С. 32-34. 11. Іртищева І.О. Структурні особливості харчової промисловості в контексті забезпечення продовольчої безпеки / І.О. Іртищева, О.Є. Гросицька // АгроСвіт. – 2012. – № 13. – С. 26-29.

И.С. Крамаренко Анализ рынка хлебобулочной продукции Украины. В статье проанализировано современное состояние и перспективы развития рынка хлебобулочных и мучных изделий Украины. Сформирована динамика и структура рынка хлеба и хлебобулочных изделий. Сделан вывод о необходимости решения проблем, возникших и влияющих на производство хлебобулочных и мучных изделий в Украине.

Ключевые слова: хлеб, хлебобулочные и мучные изделия, рынок хлебобулочной продукции, хлебопекарные предприятия, теневой рынок

Kramarenko I.S. Analysis of Ukrainian Bakery Market. The article analyzes the current state and prospects of development of the market of bakery and flour products of Ukraine.

The analysis of dynamics and structure of the market for the production of bakery and flour products of Ukraine is carried out. The analysis of the market for bread and bakery products in Ukraine shows a tendency towards insignificant growth. Thus, the volume of sold industrial products of bread, bakery and flour products over the past three years has increased by 13652,6 million UAH or 54,5 %, while the volume of products sold abroad exceeded by 1850,9 million UAH or 74,5 %. The largest share in the volume of sold industrial products of bread, bakery and flour products is taken by short-term storage products – 55,91 %, and long-term storage – 41,94 %. The main producers of bread and bakery products in Ukraine are presented.

The essence of the shadow market of the bakery industry and the basic preconditions that stimulate its further development are revealed. Recommendations for reducing the shadow segment on the market for the production of bread and bakery products are given.

The main problems of development and expansion of the market for the production of bakery and flour products are characterized and outlined. The research of the results of the enterprises of the production of flour products testifies to the necessity of state support for the development of the industry, as well as the search for reserves and ways to increase the efficiency of enterprises, taking into account the new trends that arise in the current conditions of the Ukrainian economy.

Key words: bread, bakery and flour products, bakery market, bakery enterprises, shadow market.

Стаття надійшла до редакції: 29.10.2017 р.